

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

**Іванова І. Ф.,
Чорна В. О., Бондарець Б. Б.**

ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ. СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ

*Методичні вказівки
з підготовки до поточного і семестрового контролю
для студентів зі спеціальності 054 «Соціологія»*

Випуск 284

Миколаїв – 2019

Рекомендовано вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 4 від 12.12.2019 р.).

Рецензенти:

Лісенко О. В., доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Дрожанова О. М., канд. соціологічних наук, доцент кафедри філософії та культурології Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

І 20

Іванова І. Ф. Галузеві соціології. Соціологія культури : методичні вказівки з підготовки до поточного і семестрового контролю для студентів спеціальності 054 «Соціологія» / І. Ф. Іванова, В. О. Чорна, Б. Б. Бондарець. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – 48 с. (Методична серія ; вип. 284).

Методичні вказівки містять інформацію про змістовне наповнення навчального курсу «Галузеві соціології. Соціологія культури»; плани проведення семінарських занять і рекомендації з підготовки до них, включаючи список інформаційних джерел; перелік завдань самостійної роботи, контрольних робіт та рекомендації з їх виконання; індивідуальне навчально-дослідне завдання та рекомендації на допомогу виконанню; приклади зразків білетів до іспиту; критерії оцінювання знань студентів на іспиті; а також приклади проведення емпіричних соціологічних досліджень проблем культури; список рекомендованої літератури і термінологічний словник.

Методичні вказівки розраховані на студентів бакалаврів ЧНУ імені Петра Могили та всіх, хто цікавиться соціологією громадської думки.

УДК 316.6

© Іванова І. Ф., Чорна В. О.,
Бондарець Б. Б., 2019

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	4
I. МЕТА, ЗАВДАННЯ, СТРУКТУРА, ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ	5
1.1. Опис навчальної дисципліни	5
1.2. Мета, завдання, очікувані результати	5
1.3. Структура, змістовне наповнення дисципліни.....	8
II. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА РІВНЕМ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ	14
2.1. Плани проведення семінарських занять	15
2.2. Контрольні роботи з дисципліни, завдання для самостійної роботи	27
2.3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання.....	30
III. СЕМЕСТРОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА РІВНЕМ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ	32
3.1. Форма проведення іспиту	32
3.2. Критерії оцінювання знань студентів на іспиті	33
IV. ЕМПІРИЧНІ СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ КУЛЬТУРИ	35
4.1. Всеукраїнський проєкт «Ukrainian Reading and Publishing Data 2018».....	35
4.2. Всеукраїнське соціологічне дослідження «Джерела інформації, медіаграмотність та російська пропаганда»	37
V. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	39
5.1. Закони України	39
5.2. Підручники, навчальні посібники	39
5.3. Наукові праці класиків вітчизняної та зарубіжної соціології культури.....	40
VI. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК	43

ВСТУП

Місце навчальної дисципліни «Галузеві соціології. Соціологія культури» в освітній програмі. Входить до переліку нормативних фахових дисциплін освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 054 «Соціологія». Відповідно до загальноприйнятої класифікації соціологічних теорій вона відноситься до спеціальних соціологічних теорій і вивчає особливості функціонування культури в конкретних соціально-історичних умовах у зв'язку із соціальними структурами та інститутами.

Об'єктом соціології культури необхідно вважати суспільство як соціокультурну систему та субкультури спільнот, які входять до нього; культуру соціальних організацій; культуру індивіда; а також сфери науки, мистецтва, освіти та виховання. *Предметом* соціології культури є закономірності та механізми функціонування та розвитку культури як атрибуту соціальної системи.

Соціологія культури має тісні *внутрішньогалузеві зв'язки* з іншими соціологічними галузями, такими, як: історія світової та української соціологічної думки, загальна соціологічна теорія, методологія та методи соціологічних досліджень, соціологія масових комунікацій, соціологія особистості, соціологія релігії. Також вона має *міжгалузеві зв'язки* з такими науками, як: філософія культури, дозвіллезнавство, історія, культурологія, літературознавство, мистецтвознавство, мовознавство, релігієзнавство.

Методичні вказівки містять матеріали, які допоможуть студентам підготуватися до семінарських занять, виконати письмові завдання (самостійні і контрольні роботи) та індивідуальне навчально-дослідне завдання (програма, робочий інструмент емпіричного соціологічного дослідження), а також успішно здати іспит.

I. МЕТА, ЗАВДАННЯ, СТРУКТУРА, ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни
Найменування дисципліни	Галузеві соціології. Соціологія культури
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	054 Соціологія
Спеціалізація	Соціологія масових комунікацій, реклами та PR
Освітня програма	Соціологія
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Статус дисципліни	Нормативна
Курс навчання	2
Номери семестрів:	Денна форма 3,4
Загальна кількість кредитів ЄКТС/год.	7,5 кредитів/225 год.
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття – години самостійної роботи студентів	Денна форма 51 51 123
Відсоток аудиторного навантаження	45
Мова викладання	українська
Форма проміжного контролю	
Форма підсумкового контролю	іспит

1.2. Мета, завдання, очікувані результати

Мета вивчення дисципліни: набуття студентами певних знань та вмінь з аналізу культури як соціального феномену та з соціологічного дослідження її проблем.

Завдання вивчення дисципліни

Пізнавальні:

- визначення місця соціології культури у системі соціологічного знання, етапів її становлення як самостійної галузі, особливостей її об'єкта та предмета, завдань;
- розкриття ролі і місця культури в соціальному розвитку суспільства, в усіх сферах життєдіяльності;
- виявлення закономірностей становлення, розвитку та функціонування системи культури та її елементів;
- розкриття сутності соціологічного підходу до аналізу процесів, що відбуваються у сфері культури, їх моделювання та прогнозування.

Методичні:

- ознайомлення студентів з основними методами соціологічного аналізу процесів, що відбуваються у сфері культури.

Практичні:

- формування у студентів практичних навичок наукового підходу до вивчення закономірностей становлення, розвитку та функціонування системи культури та її елементів;
- формування у студентів практичних навичок соціологічного аналізу процесів, що відбуваються у сфері культури, їх моделювання та прогнозування.

Очікувані результати

Студенти зможуть отримати **знання** з наступних проблем:

- етапи становлення, об'єкт, предмет, завдання соціології культури як самостійної галузі;
- загальні закономірності суспільного функціонування культури;
- конкретні механізми взаємодії культурної сфери з іншими соціальними системами;
- специфіка культурної діяльності як одного з різновидів соціальної активності;
- основні елементи культури як системи (мова, цінності, норми, складні зразки поведінки тощо).

Будуть створені умови для формування у студентів таких **умінь**:

- визначати актуальні проблеми соціокультурного розвитку суспільства;
- використовувати методи соціологічного аналізу процесів, що відбуваються у сфері культури;

– здійснювати кількісний та якісний аналіз діяльності закладів соціокультурної сфери на основі отриманої соціологічної інформації.

Викладач і студенти в процесі опанування програми навчального курсу «Галузеві соціології. Соціологія культури» будуть спільно працювати над формуванням наступних Програмних компетентностей.

Загальні компетенції:

– ЗК10. Здатність до створення належного морально-психологічного клімату в процесі наукової, навчальної та суспільної діяльності з урахуванням мети спільної діяльності.

Фахові компетентності:

– ФК1. Здатність використовувати у професійній діяльності вітчизняний і зарубіжний досвід з організації та проведення соціологічних досліджень у сфері культури;

– ФК5. Здатність застосовувати традиційні та сучасні інформаційні технології у професійній діяльності у тому числі з соціологічного дослідження проблем культури;

– ФК11. Здатність використовувати у професійній діяльності сучасні техніки збору та аналізу інформації з дослідження процесів у сфері культури;

– ФК13. Здатність застосовувати знання зі сфери масових комунікацій у своїй професійній діяльності з соціологічного дослідження проблем культури.

Програмні результати навчання

ПРН 10. Уміння формулювати мету і завдання соціологічного дослідження проблем культури, розробляти його програму, обирати необхідний інструментарій, працювати над реалізацією завдань соціологічного дослідження як індивідуально, так і у співпраці з іншими дослідниками.

ПРН 11. Уміння спілкуватися українською та англійською мовами з професійних питань.

ПРН 15. Уміння застосовувати знання у сфері масових комунікацій у своїй професійній діяльності.

ПРН 21. Усвідомлення культурного розмаїття суспільства і викликів взаємодії в міжкультурному контексті.

1.3. Структура, змістовне наповнення дисципліни.

Структура курсу, денна форма

№ з/п	Назви розділів та тем	Усього годин	Аудиторні				Самостійна робота студента	Форми контролю
			лекції	семінари	практичні	лабораторні		
Модуль 1. Загальні проблеми соціології культури								
1	Соціологія культури як наука	18	4	4			10	оцінювання на семінарі, перевірка СР
2	Культура: основні елементи, форми, функції	18	4	4			10	оцінювання на семінарі
3	Методологія соціології культури	21	5	5			11	оцінювання на семінарі
4	Специфіка соціокультурної ситуації в сучасній Україні	18	4	4			10	оцінювання на семінарі
	За модулем 1	75	17	17			41	контрольна робота
Модуль 2. Соціологія базових галузей соціокультурної сфери								
5	Соціологія вільного часу	21	5	5			11	оцінювання на семінарі
6	Соціологія книги	18	4	4			10	оцінювання на семінарі
7	Соціологія читання	18	4	4			10	оцінювання на семінарі, перевірка СР
8	Соціологія художньої літератури	18	4	4			10	оцінювання на семінарі
	За модулем 2	75	17	17			41	контрольна робота
Модуль 3. Соціологія мистецтва та естетичного виховання								
9	Соціологія музики	18	4	4			11	оцінювання на семінарі, перевірка СР
10	Соціологія театру	18	4	4			10	оцінювання на семінарі
11	Соціологія кіно	18	4	4			10	оцінювання на семінарі
12	Соціологія естетичного виховання. Методи дослідження соціології культури.	21	5	5			11	оцінювання на семінарі
	За модулем 3	75	17	17			41	контрольна робота
	Разом	225	51	51			123	іспит

Змістове наповнення дисципліни

Модуль 1. Загальні проблеми соціології культури

Тема 1. Соціологія культури як наука

Місце соціології культури у системі соціологічного знання. Соціологія культури як комплексна дисципліна. Дисципліни, які вивчають матеріальну культуру (соціологія культури матеріального виробництва, соціологія культури побуту, фізичної культури, соціологія сексуальної культури); дисципліни, що вивчають духовну сферу суспільного життя (соціологія освіти, науки, моралі, релігії, соціологія художньої культури, мистецтва). Дисципліни, які вивчають культуру різних сфер діяльності суспільства (соціологія політичної, правової, екологічної культури тощо).

Об'єкт і предмет соціології культури. Завдання соціології культури. Вивчення: культурної діяльності та культурного рівня тих чи інших соціальних груп; потреб та інтересів суб'єкта у сфері культури, його ціннісних орієнтацій та культурної творчості; особливостей функціонування соціокультурних інститутів у сфері виробництва і споживання культури; стану і діяльності кадрів культури; питань планування і прогнозування розвитку культури, її соціальних інститутів та закладів.

Тема 2. Культура: основні елементи, форми, функції

Науковий термін «культура». Й. Нідерман «Культура. Історія розвитку поняття від Ціцерона до Гердера» (1940 р.) А. Кробер і К. Клакхон «Реєстр визначень культури». Особливості вживання поняття «культура» в історичному, нормативному, психологічному, структуральному, генетичному контекстах (за А. Кробером і К. Клакхоном). Особливості розгляду терміну «культура» в соціології. Основні елементи культури. Цінності. Соціальні норми. Вірування. Знання. Мова. Форми культури. Загальнолюдська. Елітарна. Народна. Пануюча. Девіантна (маргінальна). Суперкультура. Субкультура. Особистісна культура індивіда. Соціальні функції культури. Пізнавально-виховна. Інтегративна. Дезінтегративна. Регулятивно-технологічна. Способи розповсюдження інновацій в культурі. Дифузія. Культурна трансмісія. Селективність. Ситуація культурного лагу.

Тема 3. Методологія соціології культури

Різні підходи до дослідження культури представників французької, німецької, американської соціологічних шкіл. Французька школа. Еміль Дюркгейм (1858–1917 рр.). Клод Леві-Стросс (1908–2009 рр.).

Німецька школа. Макс Вебер (1864–1920 рр.). Американська школа. Ф. Боас, Б. Малиновський, М. Мід, Р. Бенедікт, А. Кребер. Дж. Голл і М. Нейтц про п'ять «аналітичних рамок» емпіричних досліджень культури. Р. Петерсон про двоєдиний шлях соціологічних досліджень культури.

Методологічні підходи в соціології культури. Об'єктивістський підхід (натуралістичні, позитивістські концепції, початкові версії структурного функціоналізму). Огюст Конт (1798–1857 рр.), Питирим Сорокін (1864–1920 рр.), Толкотт Парсонс (1902–1979 рр.), Роберт Кінг Мертон (1910–2003 рр.), Нейл Смельзер (1930 р.) Культурно-аналітичний підхід («розуміюча соціологія», символічний інтеракціонізм, феноменологічна соціологія). Макс Вебер (1864–1920 рр.), Чарльз Хортон Кулі (1864–1929 рр.), Вільям Айзенк Томас (1863–1947 рр.), Джордж Герберт Мід (1863–1931 рр.), Альфред Шюц (1899–1959 рр.), Ервін Гоффман (1922–1982 рр.) Концепція постмодернізму. Тері Іглтон (1943 р.), Мішель де Серто (1925–1986 рр.), П'єр Бурдьє (1930–2002 рр.).

Тема 4. Специфіка соціокультурної ситуації в сучасній Україні

Поняття «культурна реальність», «соціокультурна реальність». Зростання інтересу та потреби у національній та естетичній самоідентифікації засобами культури. Основні риси соціокультурної модернізації в сучасній Україні. Диференціація. Урбанізація. Освіченість. Розвиненість засобів комунікації. Динамічність. Новаційність. Спеціалізованість. Лібералізація. Індивідуалізація. Активна самосвідомість громадян. Фактори, що стримують соціокультурну модернізацію в Україні. Соціологічні дослідження нової соціокультурної реальності в Україні у 90-ті рр. ХХ ст. (О. Семашко, Е. Суїменко, Н. Цимбалюк, С. Катаєв, А. Ручка). Усеукраїнське соціологічне дослідження «Стан і перспективи модернізації культурно-дозвілєвої діяльності в Україні».

Модуль 2. Соціологія базових галузей соціокультурної сфери

Тема 5. Соціологія вільного часу.

Предмет, основні напрями досліджень, категорії соціології вільного часу. Розвиток соціології вільного часу (початок ХХ ст.). Американський соціолог Т. Веблен (1857–1929 рр.) та його «Теорія бездіяльного класу» (1899 р.) Дослідження Ж. Фрідмана, Ж. Дюмазідьє, М. Каплана, Г. Віденського, Г. Клута, А. Заломека, Дж. Ландерберга, З. Стайкова та ін. Дослідження проблем вільного часу в Україні за часів існування СРСР, та за часи незалежності.

Поділ часу на реальний, перцептуальний і концептуальний. Поняття «соціальний час», «робочий час», «неробочий час», «вільний час». Соціологічний аналіз вільного часу. Вільний час суспільства. Вільний час соціальної групи. Особистий вільний час. Параметри вільного часу (величина, структура, зміст, місце проведення). Типи людей за способами використання свого вільного часу. Проблема класифікації видів діяльності у вільний час (дозвілля, час більш піднесеної діяльності). Три рівні культури використання вільного часу (високий, середній, низький). Регулювання вільного часу (суспільне регулювання, саморегулювання). Рівні суспільного регулювання вільного часу (адміністративний, стимулюючий, мотиваційний). Типи саморегуляції вільного часу (творчо-перетворюючий, споглядально-продовжуваний, функціонально-діючий, стихійно-буденний). Соціологія дозвілля. Проблеми дозвілля в умовах нової соціокультурної реальності в Україні. Гендерний підхід у дослідженні дозвіллевих практик сучасних українців.

Тема 6. Соціологія книги.

Об'єкт і предмет вивчення соціології книги. Особливості її розвитку у світовій і вітчизняній соціології. П. Отле, бельгійський бібліограф та книгознавець, засновник Міжнародного бібліографічного інституту (першим ввів у науку термін «соціологія книги»). Р. Ескарпі, відомий французький соціолог книги, його праця «Соціологія літератури». «Енциклопедія з проблем читання», видана в Німеччині. Сучасні дослідження з вивчення розвитку національного книгодрукування в Україні, що здійснюються Книжковою палатою України імені Івана Федорова, Українським інститутом книги, Науково-дослідним інститутом українознавства МОН України, українськими центрами соціологічних досліджень.

Тема 7. Соціологія читання.

Об'єкт і предмет вивчення соціології читання. Особливості читання як виду суспільної комунікації. Внесок у розвиток соціології читання в Україні Х. Алчевської («Что читать народу?») і М. Рубакіна («Этюды о русской читающей публике», «Психология чтения и книги», «Краткое введение в библиографическую психологию»). Український науковий інститут книгознавства (Ю. Меженко, Д. Балака та ін.). М. Куфаєв та введення ним терміну «бібліосоціологія». А. М. Топоров та його праця «Крестьяне о писателях». Дослідження часів існування СРСР («Радянский читач: опыт конкретно-социологического исследования», «Книга и чтение в жизни радянского села», «Книга и чтение в зеркале социологии»). Сучасні дослідження з соціології читання, що здійснюються Націо-

нальною бібліотекою України імені В. І. Вернадського, Національною бібліотекою імені Ярослава Мудрого, Національною бібліотекою України для дітей, Державною бібліотекою України для юнацтва, соціологічними службами обласних наукових бібліотек, обласних бібліотек для дітей, обласних бібліотек для юнацтва, українськими центрами соціологічних досліджень.

Тема 8. Соціологія художньої літератури.

Об'єкт і предмет соціології літератури. Розвиток зарубіжної соціології літератури. Представники німецької соціології М. Грайнер, В. Кіллі (20-ті рр. XX ст.). Німецький соціолог Л. фон Візе та його послідовники (30-ті рр. XX ст.). Виявлення предмета соціології літератури в працях А. Зільбермана, Х. Фюгена, К. Ейбла (50-ті рр. XX ст.).

Становлення соціології літератури в Україні. М. Грушевський «Історія української літератури» (можливості теоретичного соціологічного аналізу). Розгляд соціологічних проблем у праці Б. Грінченка «Перед широким світом» (1903 р.). Спадщина О. Потебні (1835–1891 рр.). Соціологічна проблематика у творчості І. Франка, Л. Українки, працях Х. Алчевської і Д. Балики. Конкретно-соціологічні дослідження художньої літератури Н. Фридьєвої, К. Довгань, Л. Керекез. Соціолого-літературознавче вивчення української художньої літератури в Україні, починаючи з 60-х рр. XX ст. на чолі з Г. Сивоконем. Відділ соціології художньої літератури в Інституті соціології АН України (створено у 80-ті рр. XX ст.). Соціологічні дослідження 70–90-х рр. XX ст. Особливості функціонування української художньої літератури в сучасних умовах (за матеріалами соціологічних досліджень).

Модуль 3. Соціологія мистецтва та естичного виховання

Тема 9. Соціологія музики.

Місце та функції музики в суспільстві. Сутність соціологічного підходу до вивчення музики. Основні етапи становлення соціології музики у вітчизняній та зарубіжній соціології. Об'єкт, предмет вивчення соціології музики. Особливості музично-соціальної сфери як об'єкта соціології музики. Основні суб'єкти музичної культури та вивчення типів відносин між ними. Композитор. Виконавець. Диригент. Публіка. Музичний критик. Особливості дослідницького інструментарію соціології музики.

Тема 10. Соціологія театру.

Театр в системі художньої культури. Особливості соціології театру та її місце в соціології мистецтва. Основні етапи становлення соціології театру у вітчизняній та зарубіжній соціології. Соціологічні дослідження у

творчості Л. Курбаса. Об'єкт, предмет вивчення соціології театру. Основні суб'єкти театральної діяльності та вивчення типів відносин між ними. Театральний режисер. Актор. Автор декорацій. Костюмер. Публіка. Театральний критик. Сучасна театральна ситуація в Україні та її дослідження соціологічними методами.

Тема 11. Соціологія кіно.

Особливості соціології кіно як галузевої соціології. Об'єкт, предмет соціології кіно. Суб'єкти діяльності у сфері кіномистецтва. Автор сценарію. Кінорежисер. Актор. Публіка, Кінокритик. Становлення соціології кіно у вітчизняній та зарубіжній соціології. Ситуація на сучасному кіноринку в Україні та її вивчення засобами соціології.

Тема 12. Соціологія естетичного виховання. Методи дослідження соціології культури.

Специфіка формування предмету соціології естетичного виховання. Основні поняття. Соціальна необхідність естетичного виховання. Естетична соціалізація. Соціальна ефективність естетичного виховання. Соціальні суб'єкти естетичного виховання. Соціально-естетичне середовище. Рівень соціально-естетичної вихованості. Соціальна ситуація естетичного виховання. Основні завдання і функції суспільно-естетичного виховання. Особливості становлення і розвитку соціології естетичного виховання у колишньому СРСР та в Україні. Особливості побудови програми теоретичного та емпіричного дослідження сфери культури. Кількісні та якісні методи дослідження проблем культури. Методи обробки отриманої інформації. Інтерпретація отриманих даних. Звітні документи.

ІІ. ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА РІВНЕМ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Поточний контроль за рівнем засвоєння студентами знань з дисципліни «Галузеві соціології. Соціологія культури» здійснюється викладачем відповідно до «Положення про систему рейтингової оцінки Чорноморського національного університету імені Петра Могили» протягом семестру під час проведення семінарських занять, перевірки контрольних і самостійних робіт, а також індивідуального навчально-дослідного завдання.

Навчальним планом підготовки бакалаврів спеціальності 054 «Соціологія» передбачено 123 год. для виконання вищезазначених видів самостійної роботи у процесі опанування курсу «Галузеві соціології. Соціологія культури» (див. карту самостійної роботи).

Карта самостійної роботи

Види самостійної роботи	Трудоємність (годин)	Планові терміни виконання	Форми контролю	Максимальна кількість балів
Денна форма навчання				
3, 4 семестри				
1. Обов'язкові види самостійної роботи				
1.1. Види робіт на семінарських заняттях				
виступ за планом проведення семінару	18	протягом семестру	опитування на занятті	3 в. x 3 б. = 9 б.
1.2. За виконання модульних (контрольних) завдань				
3 контрольні роботи за 3-ма модулями (письмові)	36	протягом семестру	перевірка викладачем	3 р. x 8 б. = 24 б.
1.3. За виконання завдань самостійного опрацювання				
<i>письмові завдання:</i> – враження від відвідування художньої виставки через призму соціологічного підходу до аналізу явищ культури і мистецтва; – конспектування першоджерел (2)	30	протягом семестру	перевірка викладачем	3 з. x 5 б. = 15 б.
Разом балів за обов'язкові види СРСР				48

2. Вибіркові види самостійної роботи				
2.1. За виконання творчих завдань для самостійного опрацювання (ІНДЗ) (обрати одне із завдань)				
Скласти програму емпіричного соціологічного дослідження за темою: «Ставлення студентів до бібліотек міста (на прикладі м. Миколаєва)»	39	наприкінці семестру	перевірка викладачем	12 б.
Здійснити контент-аналіз афіш за жовтень-грудень поточного театрального сезону одного з миколаївських театрів з метою оцінки їхнього репертуару	39	наприкінці семестру	перевірка викладачем	12 б.
Розробити опитувальний лист для емпіричного соціологічного дослідження «Гендерні особливості дозвіллевих практик дорослого населення м. Миколаєва».	39	наприкінці семестру	перевірка викладачем	12 б.
Бали за вибіркові види СРС				12
Усього балів за поточну роботу				60

2.1. Плани проведення семінарських занять

Семінарське заняття – це вид заняття, на якому викладач організовує обговорення студентами питань за темами, попередньо визначеними робочою навчальною програмою курсу. Семінарські заняття можуть проводитися у формі доповідей студентів за питаннями, запропонованими викладачем; обговорення рефератів за темою семінару; дискусії; перегляду та обговорення електронних презентацій, підготовлених студентами, тощо. Семінари сприяють розвитку творчої самостійності студентів; поглиблюють їх інтерес до наукових досліджень у галузі соціології культури; розвивають культуру мовлення, вміння та навички публічного виступу, участі в дискусії. Участь студентів у проведенні семінарського заняття оцінюється від 1 до 3 балів.

Рекомендується під час підготовки до семінарського заняття використовувати опорні конспекти лекцій викладача, які знаходяться у системі Moodle.3; звертатися до джерел, вказаних викладачем до кожного семінару, в списку «Рекомендована література», а також

самостійно обраних студентом, включаючи наукові праці вітчизняних і зарубіжних соціологів, статті у фахових виданнях, звіти соціологічних центрів за результатами проведених досліджень, кваліфікаційні роботи студентів-соціологів, які зберігаються в науковій бібліотеці ЧНУ імені Петра Могили. Для самоперевірки рівня засвоєння матеріалу необхідно відповідати на Питання для контролю і самоперевірки, які пропонуються в методичних рекомендаціях.

МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІОЛОГІЇ КУЛЬТУРИ

СЕМІНАР 1

Соціологія культури як самостійна галузь знань

Частина 1 (2 год.)

1. Соціологія культури як комплексна дисципліна.
2. Міжгалузеві зв'язки соціології культури.
3. Характеристика об'єкта і предмета соціології культури.

Частина 2 (2 год.)

4. Завдання соціології культури на сучасному етапі розвитку українського суспільства.
5. Місце соціології культури в професійній підготовці фахівців спеціальності 054 «Соціологія».

Питання для контролю і самоперевірки

1. Чому соціологія культури вважається комплексною дисципліною?
2. З якими гуманітарними дисциплінами має міжпредметні зв'язки соціологія культури?
3. Які особливості предмета соціології культури Ви могли б назвати?

Література

1. Болотова В. О. Соціологія культури : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія». Харків : НТУ «ХПІ», 2017. С. 6–15. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/31594/1/prohramy_2017_Sotsiologhiia_kultury.pdf.
2. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія. Загальний курс : Підручник. Київ : Каравела, 2016. 408 с.
3. Лукашевич М. П., Туленков М. В., Яковенко Ю. І. Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій : підручник. К. : Каравела, 2017. 544 с.
4. Сорока Ю. Г. Соціологія культури : навчально-методичний посібник. Харків, 2015. С. 23–26. URL : <http://karazinbook.univer.kharkov.ua/sites/default/files/fragments/soroka.pdf>.

СЕМІНАР 2

Категорійний апарат соціології культури

Частина 1 (2 год.)

1. Специфіка соціологічного підходу до трактування поняття «культура».

2. Характеристика таких категорій соціології культури, як:

- цінності;
- соціальні норми;
- вірування;
- знання;
- мова.

Частина 2 (2 год.)

3. Характеристика таких форм культури, як:

- загальнолюдська;
- субкультура;
- культура особистості;
- пануюча і маргінальна культури.

4. Характеристика таких способів розповсюдження інновацій в культурі, продукованих однією культурною системою на інші, як:

- дифузія;
- культурна трансмісія;
- селективність.

5. Характеристика ситуації культурного лагу.

6. Соціальні функції культури.

Питання для контролю і самоперевірки

1. Яка відмінність існує між поняттями «цінності» й «норми»? Що об'єднує ці поняття?

2. Чим різняться загальнолюдська культура, суперкультура, субкультура, контркультура?

3. Яка функція, на Вашу думку, найбільш притаманна сучасній культурі, інтегративна чи дезінтегративна, і чому?

Література

1. Болотова В. О. Соціологія культури : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. С. 16–48. URL : http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/31594/1/prohramy_2017_Sotsiolohiia_kultury.pdf.
2. Іванова І. Ф. Мовне середовище Півдня України : соціологічний вимір. Габітус. 2019. № 9. С. 37–42.
3. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія. Загальний курс : підручник. Київ, 2011. С. 307–328. URL : hron.chtyvo.org.ua/Lukashevych_Mykola/Sotsiolohiia_Zahalnyi_kurs.pdf.

4. Нікон Н. О. Аналіз ціннісних орієнтацій болгар Південного регіону України. Габітус. 2019. № 9. С. 100–105.
5. Соціологія культури : навч. посіб. вид. 2-ге, стереотип. / за ред. О. М. Семашко, В. М. Пічі. Львів, 2004. С. 21–34.
6. Черниш Н. Соціологія : курс лекцій. Львів. С. 297–322. URL : www.sociologi-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf.
7. Шапошнікова І. В. Молодіжна субкультура в сучасному соціокультурному просторі. Грані. 2012. № 4. С. 111–114.

СЕМІНАР 3

Методологічні підходи в соціології культури

Частина 1 (2 год.)

1. Національні соціологічні школи:
 - французька;
 - німецька.
2. Об'єктивістський підхід в соціології культури:
 - загальна характеристика;
 - характеристика наукового доробку представників цього підходу.

Частина 2 (2 год.)

3. Культурно-аналітичний підхід:
 - загальна характеристика;
 - характеристика наукового доробку представників цього підходу.

Питання для контролю і самоперевірки

1. Які соціальні функції культури були сформульовані Е. Дюркгеймом?
2. Кому із науковців належить концепція соціокультурної динаміки та яке значення вона мала для розвитку соціології культури?
3. У працях яких зарубіжних соціологів знайшла свій розвиток концепція постмодернізму?

Література

1. Гудков Л. Д. Уроки немецкой «понимающей» социологии культуры. Культурология. Дайджест. 2010. № 1. С. 149–155.
2. Лашук І. Культура сучасного суспільства : методологічні та методичні аспекти соціологічного вивчення. Соціологія : теорія, методи, маркетинг. 2013. № 4. С. 38–53.
3. Маршан А. Л. Становление и развитие социологии культуры в отечественной социологической науке. Социс. 2014. № 7. С. 125–134.
4. Юрій М. Ф. Соціологія культури : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2006. С. 9–40.

СЕМІНАР 4

Транскультурні та гендерні аспекти сучасної культури

Частина 1 (2 год.)

1. Транскультурна модель розвитку сучасної культури в умовах глобалізації: передумови виникнення, сутність.
2. Брендинг як атрибут сучасних культурних трансформацій.

Частина 2 (2 год.)

3. Трансгуманітарне суспільство.
4. Гендерна культура та фемінізм.

Питання для контролю і самоперевірки

1. Кому належить вислів «глобальне село» та що він означає?
2. У чому сутність концепції «макдональдизації» або «глобального культурного супермаркету»?
3. Як Ви розумієте поняття «транскультура»?

Література

1. Касумова Г. Транскультурация как тенденция глобализирующегося мира. Проблемы и тенденции развития современного общества : Сборник материалов IX-ой Международной научно-практической конференции (Киев, Лондон, 14–19 сентября 2011 г.). Одесса : InPress, 2011. С. 123–125.
2. Маклюэн М. Понимание Медиа : Внешние расширения человека / пер. с англ. В. Николаева. Москва : Жуковский : «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. – 464 с.
3. Танчер В. В. Глобальна культура в ракурсі сучасної соціології. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2011. Вип. 5. С. 39–46.
4. Шевчук Д. Культурна ідентичність та глобалізація. Наукові записки. Серія «Культурологія». Острого : Вид-во НУ «Острозька академія», 2010. Вип. 5. С. 4–16.
5. Мантула Б. А. Брендинг як атрибут культурних трансформацій. Культура України. 2013. Вип. 40. – С. 62–67. URL : <http://www.ic.ac.kharkov.ua/RIO/kultura40/10.pdf>.
6. Чернишова Т. Транскультурна модель розвитку сучасної культури в умовах глобалізації як нове осмислення проблеми співвідношення уніфікації та відмінностей. Наукові записки. Серія «Культурологія». Острого : Вид-во НУ «Острозька академія». 2013. Вип. 11. URL : [File:///J:/Documents%20and%20Settings/Admin/Мои%20документы/Downloads/Nznuoakl_2013_11\(1\)__25.pdf](File:///J:/Documents%20and%20Settings/Admin/Мои%20документы/Downloads/Nznuoakl_2013_11(1)__25.pdf).

МОДУЛЬ 2. СОЦІОЛОГІЯ БАЗОВИХ ГАЛУЗЕЙ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

СЕМІНАР 5

Вільний час в дзеркалі соціології

Частина 1 (2 год.)

1. Сутність і зміст понять «соціальний час», «робочий і неробочий час», «вільний час», «вільний час суспільства», «вільний час соціальної групи», «особистий вільний час».

2. Соціологічні дослідження проблем вільного часу в Україні за часів існування СРСР і в наш час.

Частина 2 (2 год.)

3. Культура використання вільного часу:

- характеристика трьох рівнів використання вільного часу;
- типи людей за способами використання вільного часу;
- суспільне регулювання вільного часу та саморегулювання.

Частина 3 (1 год.)

4. «Дозвілля» і «час більш піднесеної діяльності» як види діяльності у вільний час: загальна характеристика.

Питання для контролю і самоперевірки

1. Які параметри вільного часу треба враховувати соціологу під час проведення емпіричного дослідження?

2. Які типи людей за способами використання свого вільного часу можна виокремити за результатами емпіричного соціологічного дослідження?

3. Які заняття у вільний час варто віднести до «часу більш піднесеної діяльності», а які до – «часу дозвілля»?

Література

1. Іванова І. Ф. Дозвіллєві практики городян в умовах інформаційного суспільства (за результатами соціологічного дослідження). Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2018. – С. 179–185.
2. Каркач А. В. Е-медіаспоживання в задоволенні культурно-дозвіллєвих потреб літніх людей (за результатами соціологічного дослідження). Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2018. С. 102–108.

3. Конспект лекцій з дисципліни «Соціологія вільного часу та дозвілля» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня зі спеціальності 054 «Соціологія» за освітньо-професійною програмою «Соціологія». укл.: Мачуліна І. І. Кам'янське : ДДТУ, 2017. – 68 с. URL : <http://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/15/7-15-k192.pdf>.
4. Скляр С. Культурно-дозвілєві практики як соціокультурне явище : концептуальні засади вивчення. URL : http://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/eloaden/actprob10_146-153.pdf.
5. Скопова Л. Культурно-дозвілєві практики населення : зрушення останніх десятиліть. Соціологія : теорія, методи, маркетинг. 2015. № 4. С. 72–99.

СЕМІНАР 6

Дослідження в галузі соціології книги

Частина 1 (2 год.)

1. Об'єкт і предмет вивчення соціології книги.
2. Особливості становлення і розвитку соціології книги у зарубіжній соціології.

Частина 2 (2 год.)

3. Особливості становлення і розвитку соціології книги у вітчизняній соціології.
4. Сучасні дослідження вивчення розвитку національного книгодрукування в Україні.

Питання для контролю і самоперевірки

1. Хто першим ввів у науку термін «соціологія книги»?
2. Назвіть П. І. Б. нашого земляка, який увійшов в історію соціології книги як автор праці «Крестьяне о писателях»?
3. Які вітчизняні видавництва найбільш відомі українцям за даними щорічних соціологічних досліджень?

Література

1. Гаврилюк Н. І. Українська книжка та її шлях до читача. Наукові праці. Філологія. Літературознавство. 2012. Вип. 180. Том 192. С. 31–34. URL : itstudies.chdu.edu.ua/article/viewFile/72721/67817.
2. Діденко Ю. В., Радченко А. І. Мова видання : світові тенденції та національні. Вісн. Нац. акад. наук України. 2018. № 4. С. 86–91.
3. Книговидання – 2018 : стоп-криза й перерозподіл лідерства (березень 2019 р.). URL : <https://www.chytomo.com/knyhovydannia-2018-stop-kryza-j-pererospodil-liderstva>.

4. Лубашова Н. И. Из истории социологии книги. СОЦИС. 2012. № 4. С. 146–149.
5. «Читай українською» – програма, яка підтримує місцевих авторів та українську книгу (досвід м. Хмельницький, 2019 р.). URL : <https://khn.gov.ua/uk/content/chytay-ukrayinskoju-programa-yaka-pidtrymuje-miscevyh-avtoriv-ta-ukrayinsku-knygu>.

СЕМІНАР 7

Дослідження в галузі соціології читання

Частина 1 (2 год.)

1. Об'єкт і предмет вивчення соціології читання.
2. Особливості становлення і розвитку соціології читання в західноєвропейській соціології.

Частина 2 (2 год.)

3. Внесок у становлення соціології читання як самостійної галузі Х. Алчевської і М. Рубакіна.
4. Установи, що здійснюють соціологічні дослідження процесу читання в Україні: загальна характеристика.

Питання для контролю і самоперевірки

1. Які методи використовувала Х. Д. Алчевська для вивчення читацьких уподобань учнів недільної школи?
2. Хто першим ввів у науку термін «бібліосоціологія» і що він означає?
3. Які проблеми читання, як виду діяльності, Ви вважаєте такими, що потрібно досліджувати за допомогою соціологічних методів?

Література

1. Самохина М. М. Социолог в библиотеке, или библиотекарь как социолог : практическое пособие для тех, кто хочет и любит исследовать URL : <http://www.library.ru/1/recommend/publication/samokhina.php>.
2. Третина українців узагалі не читає книг. Від слова «взагалі»: Результати соціологічного дослідження. URL : http://texty.org.ua/pg/news/textynewseditor/read/89635/Tretyna_ukrajinciv_uzagali_ne_chyta_je_knyg_Vid.
3. Читацькі звички українців : соціологічні дослідження останніх років. URL : <http://www.chytomo.com/news/chitacki-zvichki-ukraiinciv-sociologichni-doslidzhennya-ostannix-rokiv>.
4. Як і що читають українці (за результатами дослідження Центру Разумкова, 2018 р.). URL : <https://pon.org.ua/novyny/6750-yak-scho-chitayut-ukrayinc-nove-doslidzhennya.html>.

СЕМІНАР 8

Проблеми соціології художньої літератури

Частина 1 (2 год.)

1. Місце соціології художньої літератури в системі соціологічного знання.
2. Завдання соціології художньої літератури на сучасному етапі розвитку українського суспільства.
3. Становлення соціології художньої літератури в Україні:
 - соціологічна проблематика у творчості І. Франка;
 - соціологічна проблематика у творчості Л. Українки;
 - соціологічна проблематика у творчості Х. Алчевської.

Частина 2 (2 год.)

4. Діяльність відділу соціології художньої літератури ІС АН України.
5. Особливості функціонування української художньої літератури в сучасних умовах (за матеріалами соціологічних досліджень).

Питання для контролю і самоперевірки

1. Хто із зарубіжних соціологів є автором праці «Соціологія літератури»?
2. Яке значення для розвитку соціології літератури в Україні має діяльність Д. Баліки?
3. Як Ви вважаєте, сьогодні в Україні спостерігається підвищення інтересу до сучасної української художньої літератури?

Література

1. Каспэ И. Как возможна литература? Как возможна социология литературы не по Бурдьё? Новое литературное обозрение. 2015. № 132. URL : <http://www.nlobooks.ru/node/6143>.
2. Семашко О. М. Соціологія мистецтва : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Львів, 2006. С. 86–110.
3. Соціологія. Короткий енциклопедичний словник. Соціологія художньої літератури. URL : <http://subject.com.ua/sociology/dict/469.html>.
4. Соціологія культури : навч. посіб. вид. 2-ге, стереотип. / за ред. О. М. Семашко, В. М. Пічі. Львів, 2004. – С. 279–295.
5. Яковенко Ю. І., Яковенко А. К., Тащенко А. Ю. Соціально значущі відмінності віртуальної комунікації за допомогою поезії. Габітус. 2019. № 9. С. 112–118.

МОДУЛЬ 3. СОЦІОЛОГІЯ МИСТЕЦТВА ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

СЕМІНАР 9 Соціологія музики

Частина 1 (2 год.)

1. Об'єкт, предмет, завдання соціології музики.
2. Основні етапи становлення соціології музики.

Частина 2 (2 год.)

3. Типи взаємовідносин між суб'єктами музичного життя.
4. Стан розвитку соціології музики в сучасній Україні (результати конкретних соціологічних досліджень).

Питання для контролю і самоперевірки

1. Що є особливістю музично-соціальної сфери як об'єкта соціології мистецтва?
2. Хто є основними суб'єктами музичного життя?
3. Що представляє собою музична анкета як інструментарій соціологічного дослідження?

Література

1. Музичні вподобання українців (за результатами опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг» у вересні 2019 року). URL : http://ratinggroup.ua/research/ukraine/muzykalnye_predpocheniya_ukraincev.html.
2. Семашко О. М. Соціологія мистецтва : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Львів, 2006. С. 111–138.
3. Слющинський Б. В. Музична культура як предмет соціологічного аналізу. Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики. 2016. Вип. 72. С. 62–69. URL : [file:///D:/Загрузки/staptp_2016_72_9%20\(1\).pdf](file:///D:/Загрузки/staptp_2016_72_9%20(1).pdf).

СЕМІНАР 10 Соціологія театру

Частина 1 (2 год.)

1. Об'єкт, предмет, завдання соціології театру.
2. Основні етапи становлення соціології театру.

Частина 2 (2 год.)

3. Типи взаємовідносин між суб'єктами театрального життя.
4. Стан розвитку соціології театру в сучасній Україні (результати конкретних соціологічних досліджень).

Питання для контролю і самоперевірки

1. Коли і ким були закладені основи соціології театру?
2. Які функції виконували соціологічні дослідження у творчості Л. Курбаса?
3. Як Ви розумієте вираз «театр – це публіка»?

Література

1. Орлова О. І. Сучасні тенденції розвитку театру в Україні : соціологічний аспект. Соціальні технології : актуальні проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2018. С. 141–150.
2. Семашко О. М. Соціологія мистецтва : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Львів, 2006. С. 139–160.
3. Соціологічне дослідження «Український театр» (2019 р.). URL : <https://www.ukrainiantheater.com/post/doslidzhennya-ukrainsky-teatr-na-nashomu-saiti>.
4. Тягло К. Використання надбань «театру пригнічених» в соціологічній діяльності : від соціології аналізу до соціології «прямої дії». URL : http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/8125/1/K_Tiahlo_S_NDL_KL.pdf.

СЕМІНАР 11
Соціологія кіно

Частина 1 (2 год.)

1. Об'єкт, предмет, завдання соціології кіно.
2. Основні етапи становлення соціології кіно.

Частина 2 (2 год.)

3. Типи взаємовідносин між суб'єктами сфери кіномистецтва.
4. Стан розвитку соціології кіно в сучасній Україні (результати конкретних соціологічних досліджень).

Питання для контролю і самоперевірки

1. Хто і коли вперше використав термін «соціологія кіно»?
2. Як Ви вважаєте, які проблеми сучасної кіноіндустрії варто досліджувати?
3. Які можливості для дослідження проблем кіномистецтва має метод контент-аналізу?

Література

1. Семашко О. М. Соціологія мистецтва : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Львів, 2006. С. 199–228.
2. Соціологи дослідили, які фільми найбільше подобаються українським глядачам (за результатами дослідження соціологічної групи

- «Рейтинг», 2019 р.). URL : https://zaxid.net/sotsiologi_doslidili_yaki_filmi_naubyilshe_podobayutsya_ukrayinskim_glyadacham_n1489311.
3. Українці дивляться українське кіно, але не в кінотеатрах – опитування КМІС (лютий 2019 р.). URL : <https://detector.media/infospace/article/164343/2019-03-22-ukraintsi-divlyatsya-ukrainske-kino-ale-ne-v-kinoteatrakh-opituvannya-kmis./>.
 4. Шеломовська О. М. Кіно на українських телеканалах : за результатами контент-аналізу програм телепередач. URL : <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/8051/7533>.

СЕМІНАР 12

Соціологія естетичного виховання

Частина 1 (2 год.)

1. Об'єкт, предмет, понятійний апарат соціології естетичного виховання.

2. Соціальні суб'єкти естетичного виховання.

Частина 2 (2 год.)

3. Соціально-естетичне середовище: загальна характеристика.

4. Особливості становлення і розвитку соціології естетичного виховання в Україні.

Частина 3 (1 год.)

5. Кількісні та якісні методи соціологічного дослідження проблем культури.

Питання для контролю і самоперевірки

1. У чому полягає, на Вашу думку, специфіка формування предмету соціології естетичного виховання?

2. Як Ви розумієте поняття «естетична соціалізація»?

3. Який зміст Ви вкладаєте у поняття «соціально-естетичне середовище»?

Література

1. Маценко Л. М., Романюк І. Р. Формування естетичної культури студентської молоді в НУБІП України (результати дослідження). URL : <http://www.sworld.com.ua/konfer35/433.pdf>.
2. Стеценко Л. Л. Соціологічні погляди на мистецтво в контексті сучасної естетики. Гуманітарний часопис. 2012. № 3. С. 38–45. URL : <https://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2012/GCH312/pdf/05.pdf>.

3. Естетичне виховання в умовах нової соціальної естетичної реальності в Україні (результати соціологічних досліджень). URL : <http://ua.textreferat.com/referat-13453.html>.
4. Цінності української молоді : Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді. Київ, 2016. URL : http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit__doslidjennya_2016.pdf.

2.2. Контрольні роботи з дисципліни, завдання для самостійної роботи

Контрольні роботи є формою поточного контролю і пропонуються студентам з метою перевірки рівня засвоєння знань у рамках певного модуля, який охоплює декілька тем. Критеріями оцінювання контрольної роботи є повнота та самостійність відповіді. За виконану роботу студент може отримати максимально 8 балів (по 4 бали за відповідь на кожне з двох запитань), мінімально – 2 бали (по 1 балу за відповідь на кожне з двох запитань). Час виконання роботи – 45 хв. (у рамках аудиторного заняття).

Контрольна робота 1 за модулем 1 (теми 1–4)

Варіант 1

1. Охарактеризувати об'єкт, предмет, завдання соціології культури.
2. Охарактеризувати підхід до соціологічного дослідження культури основоположника французької соціологічної школи Еміля Дюркгейма (1858–1917 рр.).

Варіант 2

1. Охарактеризувати дифузю та культурну трансмісію як способи розповсюдження інновацій в культурі.
2. Охарактеризувати теорію соціокультурної динаміки американського соціолога і культуролога Питирима Сорокіна (1889–1968 рр.).

Варіант 3

1. Дати загальну характеристику мові, цінностям і соціальним нормам як елементам культури.
2. Охарактеризувати внесок в розвиток соціології культури представника французької соціологічної школи П'єра Бурдьє (1930–2002 рр.).

Варіант 4

1. Дати загальну характеристику знанням та віруванням як елементам культури.
2. Назвати та дати стислу характеристику формам культури.

Контрольна робота 2 за модулем 2 (теми 5–8)

Варіант 1

1. Визначити об'єкт і предмет вивчення соціології вільного часу.
2. Охарактеризувати внесок в розвиток соціології вільного часу в Україні доктора соціологічних наук Володимира Марковича Пічи.

Варіант 2

1. Визначити об'єкт і предмет вивчення соціології книги.
2. Охарактеризувати внесок в розвиток соціології книги М. О. Рубакіна.

Варіант 3

1. Визначити та дати характеристику об'єкту і предмету вивчення соціології читання.
2. Охарактеризувати внесок в становлення соціології читання в Україні Х. Д. Алчевської.

Варіант 4

1. Визначити місце і завдання соціології художньої літератури в системі соціологічного знання.
2. Визначити вклад класиків української літератури І. Франка і Л. Українки в становлення соціології художньої літератури.

Контрольна робота 3 за модулем 3 (теми 9–12)

Варіант 1

1. Визначити та дати характеристику об'єкту і предмету соціології музики.
2. Охарактеризувати внесок в становлення соціології музики німецького соціолога Макса Вебера і російського музикознавця Б. Асаф'єва.

Варіант 2

1. Визначити та дати характеристику об'єкту і предмету соціології театру
2. Охарактеризувати внесок в становлення соціології театру в Україні корифея-новатора Л. Курбаса.

Варіант 3

1. Визначити та дати характеристику об'єкту і предмету соціології кіно.
2. Назвати та стисло пояснити можливості використання кількісних методів дослідження в соціології культури.

Варіант 4

1. Визначити та дати характеристику об'єкту і предмету соціології естетичного виховання.
2. Назвати та стисло пояснити можливості використання якісних методів дослідження в соціології культури.

Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентами навчального матеріалу в час, вільний від аудиторних навчальних занять. Вона може виконуватися в науковій бібліотеці університету, бібліотеках міста, навчальних кабінетах і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах. У процесі виконання завдань самостійної роботи студенти мають продемонструвати своє розуміння особливостей соціологічного підходу до аналізу явищ культури, ознайомитися з роботами класиків зарубіжної соціології культури і відповісти на питання, поставлені викладачем. Самостійні роботи (три) виконуються у письмовій формі, оцінюються у 5 балів кожна, мінімально можливий обсяг – 2 друковані сторінки 14 шрифтом з інтервалом – 1,5.

Самостійна робота 1 за темою «Соціологія культури як наука»

Викласти свої враження від відвідування виставки у художній галереї ЧНУ ім. Петра Могили через призму соціологічного підходу до аналізу явищ культури.

Витяг з тексту лекції:

«Соціологія» розглядає культуру як:

- історичне явище, що є змінним у просторі та часі;
- результат співіснування людей у соціальному просторі;
- цілісне, комплексне, внутрішньо гармонійне явище: усі елементи культури органічно взаємопов'язані між собою;
- самоцінне і самодостатнє явище.

Самостійна робота 2 за темою «Соціологія художньої літератури»

З метою конспектування наступного матеріалу: «Поле літератури» зверніться до книги відомого французького соціолога, етнолога, філософа, політичного публіциста, одного із самих впливових соціологів ХХ ст. П'єра Бурдьє.

Бурдьє П'єр *Социальное пространство: поля и практики : пер. с фр. / сост., общ. ред. пер. и послесл. Н. А. Шматко. СПб. Алетейя; Москва : Институт экспериментальной социологии. 2005. 576 с.*

Самостійна робота 3 за темою «Соціологія музики»

З метою конспектування наступних розділів зверніться до книги відомого німецького філософа, соціолога, музикознавця, культуролога Теодора Адорно (1903–1969 рр.):

Теодор В. Адорно *Избранное : Социология музыки. Москва : СПб. : Университет. книга, 1998. 445 с.*

- Типы отношения к музыке. С. 11–26.
- Общественное мнение. Критика. С. 123–131.

2.3. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

У якості творчого індивідуального навчально-дослідного завдання студентам **пропонується** (обирається одне завдання, яке оцінюється у 12 балів):

1. Розробити Програму емпіричного соціологічного дослідження за темою: «Ставлення студентів до бібліотек міста (на прикладі м. Николаєва)».

Програма соціологічного дослідження складається з двох частин (розділів): методологічної та процедурної:

До структури методологічної частини мають увійти наступні складові:

- тема дослідження, що фіксується в самій назві дослідницького проекту;
- початкові уявлення про тему дослідження;
- проблема і проблемна ситуація;
- об'єкт дослідження;
- предмет дослідження;
- мета дослідження;
- завдання дослідження;
- гіпотези, достовірність яких встановлюватиметься в зазначеному дослідженні;

– логічний аналіз основних понять (їх інтерпретація й операціоналізація).

Процедурна частина програми включає методiku та техніку дослідження, тобто опис прийомів збору та обробки соціологічної інформації.

У цій частині програми студенти мають охарактеризувати генеральну і вибіркoву сукупності, методи дослідження, методи обробки первинної соціологічної інформації. Розрізняють наступні типи вибірки: квотну, стихійну, просту, випадкову (ймовірну), систематичну (механічну), гніздову (серійну). Найчастіше в якості методів дослідження використовуються різні види опитування: анкетне, інтерв'ю, онлайн-опитування, телефонне опитування, глибинне опитування, опитування експертів; а також традиційний аналіз документів, контент-аналіз, вторинний аналіз первинної соціологічної інформації, різні види спостереження. Зібрану інформацію обробляють вручну або за допомогою комп'ютера. Ручні методи обробки інформації застосовуються, коли треба обробити невеликий за обсягом (30–50 одиниць) масив анкет з незначною (від 10 до 20) кількістю запитань. Для обробки великих масивів, що містять дані стосовно тисяч об'єктів, які описуються кількома сотнями ознак, застосовують обчислювальну техніку, що має достатній обсяг пам'яті та високу швидкість обчислень.

2. Здійснити контент-аналіз афіш за жовтень-квітень поточного театрального сезону одного з миколаївських театрів з метою оцінки їхнього репертуару.

Контент-аналіз – це метод якісно-кількісного аналізу масиву документів із метою отримання об'єктивної, систематизованої та узагальненої інформації про соціальну реальність. Процедура контент-аналізу полягає в алгоритмізованому виділенні в тексті певних елементів змісту, що цікавить дослідника, класифікації виділених елементів у відповідності з концептуальною схемою, наступним їх підрахунком і якісним представленням результатів. Сутність цього методу зводиться до того, щоб знайти такі ознаки, риси, властивості документа (наприклад, частота вживання певних термінів), які за необхідності віддзеркалювали б певні суттєві сторони змісту. Тоді зміст документа стає вимірюваним, доступним, точним обчислювальним операціям.

3. Розробити опитувальний лист для емпіричного соціологічного дослідження «Гендерні особливості дозвіллевих практик дорослого населення м. Миколаєва».

Найчастіше використовуються такі види опитування, як: анкетне, інтерв'ю, он-лайн-опитування, телефонне опитування, глибинне опитування, опитування експертів.

ІІІ. СЕМЕСТРОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА РІВНЕМ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Семестровий підсумковий контроль здійснюється шляхом проведення іспиту (60 балів) та врахування результатів поточного контролю (40 балів, див. карту самостійної роботи). Іспит проводиться у формі усної відповіді студента на три питання, що включені до екзаменаційного білету. З метою підготовки до іспиту рекомендується звернутися до власних напрацювань з дисципліни (конспекти лекцій, матеріали з підготовки до семінарських занять, виконані контрольні роботи та завдання самостійної роботи тощо), а також до списку «Рекомендована література».

3.1. Форма проведення іспиту

До екзаменаційних білетів включені тести, теоретичні питання і практичні завдання:

Приклади тестових завдань:

1. Культура, вироблена людством протягом всієї історії його існування, яка спирається на загальнолюдські цінності істини, добра, краси, справедливості тощо – це (правильну відповідь підкресліть).

- а. суперкультура;
- б. субкультура;
- в. загальнолюдська культура.

2. Котра з цих ознак не відповідає сучасному стану розвитку культури в Україні? (правильну відповідь підкресліть).

- а. зростання вагомості регулятивної функції моралі;
- б. поширення антиінтелектуалізму;
- в. поява в мистецтві маси еклектичних культурних зразків.

Приклади теоретичних питань:

- 1. Охарактеризувати пануючу та девіантну форми культури.
- 2. Дати характеристику типам особистості відповідно до визначених рівнів культури використання вільного часу.

Приклади практичних завдань:

- 1. Запропонувати для студентського Омнібусу (форма опитування студентів м. Миколаєва) питання за темою кваліфікаційної роботи «Ставлення студентської молоді м. Миколаєва до сучасних молодіжних субкультур».

2. Пояснити можливості використання контент-аналізу для соціологічного дослідження наступної проблеми «Соціокультурна проблематика у регіональних засобах масової комунікації (на прикладі м. Миколаєва)».

3.2. Критерії оцінювання знань студентів на іспиті

Зважаючи на поставлені цілі та індивідуальні особливості студентів ураховується:

- правильність і усвідомленість викладання матеріалу, повнота розкриття понять і закономірностей, точність вживання професійної термінології;
- самостійність відповіді;
- логічність, доказовість під час викладення матеріалу;
- ступінь сформованості інтелектуальних, загальнонаукових, фахових знань і вмінь.

Оцінка «відмінно» – відповідь повна, правильна, свідчить про засвоєння основного матеріалу курсу;

- правильно розкрито зміст понять дисципліни, закономірності її розвитку;
- правильно використані різні джерела знань;
- відповідь самостійна, ґрунтується на знаннях, що вже засвоєні і допоміжних відомостях.

Оцінка «добре» – відповідь відповідає раніше переліченим вимогам, вона повна, правильна;

- нечітко викладається основний матеріал або висновки, що легко виправляються за допомогою питань викладача.

Оцінка «задовільно» – відповідь правильна, матеріал, в основному, засвоєно, але нечітко визначені поняття та закономірності:

- відсутнє повне уміння самостійно пояснити взаємозв'язки, непослідовно викладено матеріал.

Оцінка «незадовільно» – відповідь неправильна;

- не розкрито основний зміст учбового матеріалу, не додаються відповіді на допоміжні питання викладача, мають місце помилки у визначенні понять.

Оцінка в балах	Оцінка за національного шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90–100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання з незначною кількістю помилок)

82–89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75–81		C	Добре (у загальному правильне виконання з певною кількістю помилок)
67–74	Задовільно	D	Задовільно (значна кількість недоліків)
60–66		E	Достатньо (задовольняє мін. критеріям)
35–59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1–34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

IV. ЕМПІРИЧНІ СОЦІОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ КУЛЬТУРИ

4.1. Всеукраїнський проєкт «Ukrainian Reading and Publishing Data 2018»

Мета: дослідити стан ринку та читацьких уподобань українців за 2018 р. як основу розвитку книговидання в Україні на наступний рік.

Організатори:

Gutenbergz – цифрове видавництво, яке, поряд з іншим, займається виданням електронних підручників.

Культурно-видавничий проєкт «Читомо» – протягом 9-ти років організовує в Україні дослідження в галузі соціології книги та соціології читання.

Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова – недержавна установа, заснована у 1994 р., вважається одним із провідних аналітичних центрів України.

Польовий етап дослідження тривав з 26 жовтня по 1 листопада 2018 р. Вибірка дослідження – випадкова, на останньому етапі – квотна. Опитуванням (проводилося методом особистих інтерв'ю) було охоплено 2013 респондентів- мешканців 122 населених пунктів (65 – міські, 57 – сільські) в усіх областях України і Києві, окрім тимчасово окупованих територій.

Результати дослідження викладено у двох основних розділах: «Читання в Україні», «Книговидання в Україні», кожен з яких має свої підрозділи. Так, у розділі «Читання в Україні» матеріал розташовано за такими підрозділами:

- читання серед інших типів дозвілля;
- оцінка респондентами ролі і значення читання;
- інтенсивність читання друкованих книжок;
- читання електронних та прослуховування аудіокнижок;
- причини відмови від читання та придбання книг;
- час, що виділяється на читання та обставини, за яких читають книжки;
- читання книжок дітям;
- вибір мови книги;
- популярність книжок різних жанрів;
- способи придбання книжок;
- кількість придбаних друкованих книжок;
- вартість придбаних книжок;
- мотивація вибору книжки;

- місця придбання книжок;
- домашні бібліотеки;
- популярність українських видавництв;
- популярність сучасних українських письменників;
- читання електронних книжок;

Час, що виділяється на читання

Читають книги 1–2 години впродовж дня 25 % респондентів; від півгодини до години – теж 25 %. 3 % опитаних відповіли, що читають щодня по кілька хвилин, а третина – взагалі не читають книг. Найбільше часу приділяють читанню люди з вищою освітою (58 % понад годину на добу) та ті, що мешкають у великих містах.

Популярність українських видавництв

За результатами опитування на першому місці – Харківське видавництво «Ранок» (10,4 %), на другому – «А-ба-ба-га-ла-ма-га» (7,2 %), третьому – «Клуб Сімейного Дозвілля» (6,2 %), четвертому – «Видавництво Старого Лева» (3,9 %), п'ятому – «Фоліо» (3,3 %). Також були названі такі видавництва, як: «Навчальна книга – Богдан» (1,8 %), «Основа» (1,5 %), «Веселка» (1,4 %), «Освіта» (1,4 %), «Свічадо» (1,2 %). Решту видавництв знає менше одного відсотка українців. Оскільки питання було відкритим (опитуваним не пропонували готових відповідей), 37,6 % українців не назвали жодного видавництва, або не відповіли на запитання, або обрали відповідь «важко відповісти».

Популярність сучасних українських письменників

На питання «Кого з сучасних українських письменників Ви знаєте?» було названо 145 прізвищ, але 14 % опитаних не пригадали жодного, 13,8 % було важко відповісти на це питання, 9,9 % взагалі на нього не відповіли. Найчастіше називали наступних письменників: Ліну Костенко (10 % респондентів), Сергія Жадана (7 %), Юрія Андруховича (4,7 %), Оксану Забужко (4,3 %), Василя Шкляра (3,9 %). Серед сучасних українських письменників називали прізвища Василя Стуса, Олесея Бузини, Всеволода Нестайка, Юрія Покальчука, Василя Барки, Анатолія Дімарова, Наталі Забіли, Павла Загребельного тощо. Варто відзначити, що 1,9 % тих, хто відповів на це питання, називали не сучасних авторів, а класиків української літератури.

На питання «Твори яких сучасних українських письменників Ви читали?» 5,8 % опитаних назвали твори Ліни Костенко; 3,9 % – Сергія Жадана; 2,6 % – Оксани Забужко; 2,4 % – Юрія Андруховича; 2,3 % – Люко Дашвар. 16 % респондентів відповіли, що не читали творів сучасних вітчизняних авторів.

Читання електронних та прослуховування аудіокнижок

Електронні та аудіокнижки щодня читають/слухають лише 4 % опитаних, кілька разів на тиждень – 11 %. Дві третини опитаних ніколи не читали/слухали електронних чи аудіокнижок. Найчастіше електронні книжки читають зі смартфона та з комп'ютера. Майже кожен 10-й використовує для цього планшет, і лише кожен 25-й – електронну книжку. Аудіокнижки найчастіше слухають зі смартфона (8 %). 4 % опитаних використовують для цього комп'ютер, 0,5 % слухають аудіокнижки з CD-диску. Чим молодші респонденти, тим частіше вони слухають аудіокнижки (їх частка зростає від 10 % у віковій групі 46–59 років до 28 % серед тих, кому від 15 до 25 років).

4.2. Всеукраїнське соціологічне дослідження «Джерела інформації, медіаграмотність та російська пропаганда»

Мета: виявити громадську думку українців щодо проблем інформаційної безпеки.

Замовник: «Детектор Медіа» – українська громадська організація, яка займається впровадженням медіареформ та боротьбою з корупцією в цій сфері. Має однойменне інтернет-видання.

Установа, яка проводила дослідження: Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) – визнаний український недержавний аналітичний центр, який спеціалізується на проведенні соціологічних та маркетингових досліджень.

Польовий етап дослідження: з 9 по 20 лютого 2019 року. Метод дослідження – особисте інтерв'ю. Респонденти – дорослі українці (старше 18 років), які постійно проживають в Україні, не перебувають на військовій службі, не знаходяться у в'язницях або медичних закладах. Вибірка є репрезентативною для України, не враховуючи тимчасово окуповані території, та для окремих чотирьох макрорегіонів (Західного, Центрального, Південного, Східного). Опитано 2042 респондента з 110 населених пунктів України.

Результати дослідження.

«Де Ви найчастіше дивитесь серіали? Назвіть не більше трьох варіантів».

48,8 % респондентів відповіли, що дивляться серіали по українському телебаченню. Переглядають у мережі Інтернет зарубіжні серіали 11,4 % опитаних, а російські серіали – 7,0 %. Взагалі не дивляться серіали 34,2 % з тих, кого опитували.

«Як Ви оцінюєте сучасні серіали українського виробництва?»

Цінують в українських серіалах 45, 8 % респондентів цікавість історії; 42,8 % – те, що грають в них переважно українські актори; 38,5 % – те, що вони зняті якісно, на європейському рівні.

«Чи дивилися Ви протягом останнього року хоча б один повнометражний художній фільм (або мультфільм українського виробництва?»

42,5 % респондентів дали відповідь «ні»; 35,1 % – «так».

«Де саме Ви дивилися художні повнометражні фільми (або мультфільми) українського виробництва протягом останнього року? Можна обрати не більше трьох варіантів».

67,8 % респондентів обрали варіант відповіді «по телевізору»; 17,4 % – «у кінотеатрі»; 16,0 % – в Інтернеті, на легальних майданчиках; 3,7 % – в Інтернеті, на піратських сайтах.

V. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

5.1. Закони України

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27.01.1995, № 32/95–ВР із змінами, внесеними з 2000 р. по 2016 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/32/95-%D0%B2%D1%80>.
2. Про внесення змін до Закону України «Про державну підтримку кінематографії в Україні» щодо надання державної субсидії для повернення частини кваліфікованих витрат, здійснених іноземним суб'єктом кінематографії при виробництві (створенні) фільму в Україні : Закон України від 20.09.2019 № 130–ІХ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/130-20>.
3. Про державну підтримку кінематографії в Україні : Закон України від 23.03.2017 № 1977–VIII // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 20. ст. 240. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-19>.
4. Про забезпечення української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704–VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2019. № 21. ст. 81. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2704-19>.
5. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 № 2778 із змінами, внесеними з 2012 р. по 2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2778-17>.
6. Про музеї та музейну справу : Закон України від 29.06.1995 № 249/95–ВР зі змінами, внесеними з 1999 р. по 2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>.
7. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 № 1805–III зі змінами, внесеними з 2002 р. по 2019 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.
8. Про театри і театральну справу : Закон України від 31.05.2005 № 2605–IV зі змінами, внесеними з 2006 р. по 2018 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2605-15>.

5.2. Підручники, навчальні посібники

9. Болотова В. О. Соціологія культури : конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. 104 с.
10. Ионин Л. Г. Социология культуры : путь в новое тысячелетие : учеб. пособие для студентов вузов. 3-е изд., перераб. и доп. – Москва : Логос, 2000. 431 с.

11. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія. Загальний курс : підручник. Київ : Каравела, 2016. 408 с.
12. Лукашевич М. П., Туленков М. В., Яковенко Ю. І. Соціологія. Основи загальної, спеціальних і галузевих теорій. підручник. Київ : Каравела, 2017. 544 с.
13. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Соціологія. Загальний курс : підручник. Київ, 2011. С. 347–372 URL : hron.chtyvo.org.ua/Lukashevych_Mykola/Sotsiologhiia_Zahalnyi_kurs.pdf.
14. Михайлова Л. И. Социология культуры : учебное пособие. – Москва : ИТК «Дашков и К», 2008. 396 с.
15. Семашко О. М. Соціологія мистецтва : навчальний посібник. 2-ге вид., випр. і допов. Львів : «Магнолія плюс», видавець СПД ФО В. М. Піча, 2006. – 244 с.
16. Сорока Ю. Г. Соціологія культури : навч.-метод. посіб. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2015. – 136 с. URL : <http://karazinbook.univer.kharkov.ua/sites/default/files/fragments/soroka.pdf>.
17. Соціологія культури : навч. посібник / О. М. Семашко, В. М. Піча, О. І. Погорілий та ін. ; за ред. О. М. Семашка, В. М. Пічі. – Київ : Каравелла, Львів : Новий Світ – 2000, 2002. – 334 с.
18. Черниш Н. Соціологія : курс лекцій. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка. С. 297–338. URL : www.sociologi-lnu.org.ua/resursy.files/Chernysh_Soc_04.pdf.
19. Юрій М. Соціологія культури : навч. посібник. – Київ : Кондор, 2006. 302 с.

5.3. Наукові праці класиків вітчизняної та зарубіжної соціології культури

20. Адорно Т. Избранное : Социология музыки. Москва ; Санкт-Петербург : Университетская книга, 1999. 445 с.
21. Адорно Т. Философия новой музыки : пер. с нем. Б. Скуратова. Вступ. ст. К. Чухрукидзе. Москва : Логос, 2001. 352 с.
22. Бауман З. Социологическая теория постмодерна // Контексты современности : актуальные проблемы общества и культуры в западной социологической теории. Хрестоматия / сост. и общ. ред. С. А. Ерофеева. 2-е изд., доп. и перераб. Казань : Изд-во КГУ, 2001. С. 61–64.
23. Бауман З. Индивидуализированное общество. Москва : Логос, 2005. 390 с.
24. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества. Москва : Изд-во «Весь Мир», 2004. 188 с.

25. Бек У. Что такое глобализация? Москва : Прогресс-Традиция, 2001. 304 с.
26. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. Москва : Academia, 2005. 788 с.
27. Бергер П. Культурная динамика глобализации // Многоликая глобализация : Культурное разнообразие в современном мире. Москва : Аспект-пресс, 2004. С. 8–26.
28. Біленька І. Г. «Культурний шок» і адаптація до нової культури // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : Теорія культури і філософія науки. 2011. Вип. 41. С. 12–16.
29. Бурбело О. Р. Культурний шок – стрес акультурації // Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2010. Вип. 3. С. 100–111.
30. Будон Р. Место беспорядка. Критика теорий социального изменения / Г. Будон. – Москва : Аспект Пресс, 1998. 284 с.
31. Гидденс Э., Бердсолл Э. Социология. 2-е изд., вып. по 4-му англ. изд., полн. перераб. и доп. Москва : Едиториал УРСС, 2005. 629 с.
32. Гирц К. Влияние концепции культуры на концепцию человека // Антология исследований культуры. Т. 1. Интерпретация культуры. – Санкт-Петербург : Университетская книга, 1997. С. 115–138.
33. Дебор Г. Общество спектакля / пер. с фр. С. Офертаса и М. Якубович. Москва : Логос, 1999. 224 с.
34. Джеймисон Ф. Постмодернизм и общество потребления. – Москва : Логос. 2000. № 4. С. 63–77.
35. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження : Т. I–II / пер. з нім. О. Логвиненко. – Київ : Видавничий дім «Альтернативи», 2003. 670 с.
36. Иванов Д. В. Виртуализация общества. – Санкт-Петербург : «Петербургское Востоковедение», 2000. 96 с.
37. Ионин Л. Г. Культурный шок: конфликт этнических стереотипов // Психология национальной нетерпимости : Хрестоматия / сост. Ю. В. Чернявская. – Минск : Изд-во «Харвест», 1998. С. 104–114.
38. Маркузе Г. Критическая теория общества : Избранные работы по философии и социальной критике. – Москва : АСТ, Астрель, 2011. 384 с.
39. Маркузе Г. Одномерный человек. Москва : «Refl-book», 1994. 368 с.
40. Манхейм К. Избранное : Социология культуры. Москва ; Санкт-Петербург : Университетская книга, 2000. 501 с.

41. Мёрдок Дж. Фундаментальные характеристики культуры // Антология исследований культуры. Т. 1. Интерпретация культуры. Санкт-Петербург : Университетская книга, 1997. С. 49–57.
42. Мид М. Культура и мир детства : Избранные произведения. Москва : Изд-во «Наука», 1988. 430 с.
43. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс. Москва : Директ-Медиа, 2007. 339 с.
44. Оссовская М. Рыцарь и буржуа. Исследования по истории морали. Москва : Прогресс, 1987. 528 с.
45. Постмодернизм : Энциклопедия / сост. и науч. ред. А. А. Грицанов, М. А. Можейко. Минск : Интерпрессервис : Кн. дом, 2001. 1038 с.
46. Ритцер Дж. Современные социологические теории. СПб. : Питер, 2002. 688 с.
47. Смелзер Н. Социология. – Москва : Наука, 1994. – 688 с.
48. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество. Москва : Политиздат, 1992. 543 с.
49. Тёрнер Б. Массовая культура, различие и стиль жизни // Контексты современности : актуальные проблемы общества и культуры в западной социологической теории. Хрестоматия / сост. и общ. ред. С. А. Ерофеева. 2-е изд., доп. и перераб. – Казань : Изд-во КГУ, 2001. С. 157–161.
50. Тоффлер Е. Третья Хвиля. Київ : Вид. дім «Всесвіт», 2000. 480 с.
51. Уэбстер Ф. Теории информационного общества. Москва : Аспект Пресс, 2004. 400 с.
52. Харт К. Постмодернизм. Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2006. 272 с.
53. Шацкий Е. Утопия и традиция. Москва : Прогресс, 1990. 456 с.
54. Шпенглер О. Закат Европы. Москва : «Наука», 1993. 592 с.

VI. ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

АНОМІЯ (від франц. *anomie* – беззаконня) – термін, введений Е. Дюркгеймом для опису стану суспільства, що характеризується розпадом системи традиційних цінностей і норм, дезорієнтацією суспільства й особи, браком чіткої моральної регуляції поведінки індивідів. Згідно з поглядами Е. Дюркгейма, аномія є ненормальним соціальним станом, який виникає у результаті переходу від механічної солідарності традиційних суспільств до органічної солідарності індустріальних суспільств.

БІБЛІОТЕКА – інформаційний, культурний, освітній заклад або структурний підрозділ, що має упорядкований фонд документів, доступ до інших джерел інформації головним завданням якого є забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки.

ВІЛЬНИЙ ЧАС СУСПІЛЬСТВА – загальна кількість вільного часу індивідів плюс робочий час працівників галузей, де створюються умови для використання індивідом свого вільного часу.

ДЕВІАНТНА КУЛЬТУРА (від лат. *deviatio* – відхилення) – різновид субкультури притаманний групам із соціально відхиленою поведінкою (наприклад, наркоманам чи сатаністам).

ДОЗВІЛЛЯ – це діяльність, окреслена певним періодом часу.

ЕЛІТАРНА КУЛЬТУРА – форма культури, яка охоплює витончені мистецтва, музику, літературу і призначена для вищих прошарків суспільства (на відміну від народної культури).

ЕТНОЦЕНТРИЗМ КУЛЬТУРНИЙ – розміщення певної етнічної/ національної культури в центрі соціокультурного простору; судження про інші культури з позиції вищості своєї власної культури.

КОНТРАКУЛЬТУРА – культурна модель певної соціальної групи, яка перебуває у стані конфронтації до панівної суперкультури або субкультур соціальних спільнот.

КОНФЛІКТ КУЛЬТУРНИЙ (від лат. *conflictus* – зіткнення) – зіткнення цінностей контракультури або девіантної культури з панівною суперкультурою або субкультурами соціальних спільнот.

КУЛЬТУРА (від лат. *cultura* – обробіток, шанування): а) у широкому сенсі слова – соціальний механізм взаємодії особистості й соціальної спільноти із середовищем проживання, охоплює сукупність засобів, форм, взірців та орієнтирів, які генетично не успадковуються, а їх відтворюють люди у процесі спільного життя та забезпечують

передавання досвіду й розвиток перетворювальної діяльності; б) у вузькому сенсі – система колективних цінностей, переконань, зразків і норм поведінки, притаманних певній соціальній групі, спільноті й людству загалом.

ЛІТЕРАТУРА ХУДОЖНЯ – вид мистецтва, що зображує життя, створює художні образи за допомогою слова.

МАСОВА КУЛЬТУРА – форма культури, витвори якої стандартизуються і поширюються серед публіки без урахування регіональних, релігійних або класових субкультур.

МИСТЕЦТВО – творче відображення дійсності в художніх образах.

МОВА – система взаємозв'язків і спілкування між людьми, здійснюваних на основі звуків і символів, що мають умовні, але структурно-обгрунтовані значення; форма нагромадження, збереження і передавання людського досвіду.

МУЗЕЙ – культурно-освітній та науково-дослідний заклад, що збирає, зберігає, вивчає та експонує пам'ятки матеріальної й духовної культури, природничо-наукові колекції тощо.

МУЗИКА – мистецтво, що відображає дійсність у художньо-звукових образах.

НОРМИ СОЦІАЛЬНІ – засновані на цінностях правила поведінки; очікування і стандарти, які регулюють дії і вчинки людей та суспільне життя загалом, зміцнюючи стабільність і єдність суспільства.

ОБРЯДИ – сукупність символічних стереотипних колективних дій, що втілюють у собі ті чи інші соціальні ідеї, уявлення, норми та цінності й викликають певні колективні почуття.

ОСОБИСТИЙ ВІЛЬНИЙ ЧАС – знаходиться у розпорядженні людини, однак, пов'язаний з вільним часом соціальної групи; напрями його освоєння залежать як від приналежності особи до цієї соціальної групи, так і від рівня соціалізації, розвитку особистості, від її соціально-психологічних особливостей.

ПЛЮРАЛІЗМ (від лат. pluralis – множинний) – один із принципів постмодернізму, згідно з яким у світі існує множинність самостійних і незалежних духовних сутностей, явищ і процесів, а в суспільному житті – множинність форм соціального устрою, соціальних груп та їхніх інтересів, багатоманітність соціальних відносин і соціальних інститутів, жоден з яких не є центральним або домінуючим.

ПОЗИТИВІЗМ – термін, введений в обіг О. Контом. Це – методологічна позиція у суспільних науках взагалі й соціології зокрема, яка впливає з розуміння суспільства та його закономірностей за аналогією з природою. Відповідно до неї, справді науковим є лише таке знання, яке здобує точним використанням наукового методу, через

збирання й аналіз емпіричних даних та послідовну перевірку гіпотез. Згідно з цією позицією, соціологія, як і інші соціогуманітарні науки, має бути побудована за зразком природничих наук.

ПОСТМОДЕРНІЗМ – відображення структурно подібних явищ у суспільному житті та культурі сучасних високорозвинених країн, породжених новою соціокультурною ситуацією останньої чверті ХХ – поч. ХХІ ст. У центрі цієї ситуації є процес формування специфічного, невідомого раніше типу відносин між людиною і суспільством, коли особистісні риси стають однією з домінант соціального поступу, а розвиток людини виявляється джерелом глобальних економічних, політичних, соціальних, культурних трансформацій.

РЕЛІГІЯ – система вірувань, ритуалів та інституцій, яка пов'язує людей у певні соціальні групи. Згідно з поглядами Е. Дюркгейма, релігія визначається через її соціальні функції: дисциплінарну (забезпечення порядку), цементуючу (забезпечення єдності суспільства) та відтворювальну (забезпечення культурної спадщини).

РЕЛЯТИВІЗМ КУЛЬТУРНИЙ (від лат. *relativus* – відносний) – переконання, що культуру можна зрозуміти лише на основі аналізу її власних цінностей, в її власному контексті.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ (від лат. *socialis* – суспільний) – способи формування вмінь і соціальних установок індивідів, які відповідають їхнім соціальним ролям; процес становлення особистості, навчання і засвоєння індивідом цінностей, норм, установок, зразків поведінки, притаманних певному суспільству, соціальній спільноті, групі. Основні сфери соціалізації – сім'я, групи ровесників, інститути виховання та освіти тощо.

СОЦІОКУЛЬТУРНІ УЯВЛЕННЯ – первинні орієнтації та регулятиви у просторі культури суспільства, соціальних спільнот і груп, які формуються на основі повсякденного досвіду.

СОЦІОЛОГІЯ ВІЛЬНОГО ЧАСУ – галузь соціології, яка вивчає особливості поведінки особистості, соціальної групи чи спільноти у час, вільний від праці, навчальної діяльності, задоволення різноманітних фізіологічних потреб (сон, споживання їжі тощо).

СОЦІОЛОГІЯ ДОЗВІЛЛЯ – галузь соціології, що вивчає складову соціології вільного часу, яка спрямована на використання часу індивідами відповідно до своїх власних інтересів, уподобань, з метою відновлення і розвитку свого інтелекту, фізіології і духовності.

СОЦІОЛОГІЯ КІНО – галузь соціології мистецтва, яка вивчає кіно як підсистему соціуму, а також закономірності формування та розвитку відносин її суб'єктів (кінорежисера, акторів, глядачів, кінокритиків).

СОЦІОЛОГІЯ КНИГИ – галузь соціології культури, яка вивчає книгу як вияв людської діяльності та соціокультурний феномен; закономірності функціонування соціальних зв'язків у системі «книга – суспільство»; місце і роль книги в культурному просторі й духовному житті суспільства; соціальні функції книги.

СОЦІОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ – спеціальна соціологічна теорія, яка вивчає закономірності функціонування культури в суспільстві.

СОЦІОЛОГІЯ МИСТЕЦТВА – спеціальна соціологічна теорія, яка вивчає закономірності функціонування мистецтва в суспільстві.

СОЦІОЛОГІЯ ТЕАТРУ – галузь соціології мистецтва, яка вивчає театр як підсистему соціуму, а також закономірності формування та розвитку відносин її суб'єктів (театрального режисера, акторів, публіки, театральних критиків).

СОЦІОЛОГІЯ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ – галузь соціології мистецтва та художньої культури, яка вивчає художню літературу як підсистему соціуму, а також закономірності формування та розвитку відносин її суб'єктів (письменника, читацької публіки, літературних критиків).

СОЦІОЛОГІЯ ЧИТАННЯ – галузь соціології культури, яка вивчає читання як окремий вид людської діяльності та його роль в духовному житті суспільства.

СУБКУЛЬТУРА – культура певної соціальної спільноти, яка складається із сукупності переконань, цінностей, норм, зразків поведінки, що відрізняють її від культури більшості членів суспільства.

СУПЕРКУЛЬТУРА – культура, створена конкретним суспільством; передається від покоління до покоління.

ТЕАТР – вид мистецтва, що відображає життя в сценічній дії, яку виконують актори перед глядачами.

УНІВЕРСАЛІЇ КУЛЬТУРНІ (від лат. *universalis* – всезагальний) – риси, притаманні всім культурам.

ЦІННОСТІ – значущість явищ і предметів реальної дійсності з погляду їх відповідності або невідповідності потребам суспільства, соціальних спільнот і груп та особистості; моральні та естетичні вимоги, які виробила загальнолюдська культура.

ЧИТАННЯ – здатність сприймати, розуміти інформацію, яка записана чи передана тим або іншим способом або відтворена технічними пристроями.

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

**Ірина Федорівна
ІВАНОВА**

**Вікторія Олександрівна
ЧОРНА**

**Богдан Богданович
БОНДАРЕЦЬ**

ГАЛУЗЕВІ СОЦІОЛОГІЇ. СОЦІОЛОГІЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

Методичні вказівки

*з підготовки до поточного і семестрового контролю
для студентів зі спеціальності 054 «Соціологія»*

Випуск 284

Редактор *Р. Грубкіна*.
Технічний редактор *А. Власенко*. Комп'ютерна верстка *Н. Кардаш*.
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підп. до друку 27.12.2019
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 2,79. Обл.-вид. арк. 2,00.
Тираж 5 пр. Зам. № 5901.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десанників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50-03-32, 8 (0512) 76-55-81,
e-mail: rector@chmnu.edu.ua.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.